

Ezek amaz észrevételek, melyeket ezen újonnan felásatott Pétsi Emlék felől közölni kívántam. Egy illy Emlékkő bizonyosan méltó volt e' tsekély megvizsgálásra, és éppen olly bizonyosan megerdemlette, hogy az enyészeti karjából kiragadtassék, melybe omolni (alig hogy napfényre jött) az ő veszedelmes Localitása által viszont gyorsan siet.

Kölesy Vincze.

4.

Baradlai utazás 1818-dik Esztendőben.

Sed prior haec hominis cura est dignoscere terram
Et quae huius miranda tulit natura notare

Corn. Sev.

A' Föld-alatti barlangok, mindenkor nevezetes tárgyai voltak az emberek Figyelmének, 's a' képzelődés azokkal rendszerint valami nagyot, rendkívül valót, szokott öszvé kötni. Önkéntelen borzadás futja végig az el suhanó vándort, midőn a' meg nyílt mélységeket látja setétséggel telve, melyeket félelmes tárgyakkal rakva képzel magának. Azomban inkább belső formáltatások az, mellyel különösen magokra vonják minden figyelmét a' vizsgálónak. A' Természetnek titokban formált művei, 's az alap erőknél szokatlan kifejtődései, millyeket az illy el rejtett helyek, hordoznak keblekben, erősen hatnak a' lélekre. Ki is láthatná fel emelkedett érzés, 's borzadással elegy gyönyör nélkül, Scotiába a' Fingál pompás alkatú barlangját; melynek bámúlásra ragadó basalt oszlop-rendjei korona helyett edj szigetet hordoznak

fejekenn, vagy a Szlaini csepegő-köves barlangot, melynek vesszős oszlopai olly szépen ereszkednek le a magas kőszikla boltokról? Franco-
niába a Rosenmüller barlangját, melynek üregeiben itt edjmasra tolakodó felhőket, másutt
rendes pyramisokat ábrázolva áll elő a csepegő-
kö; Hollandiába a híres Maastrichti barlangot,
mellynek fővénykő réteges üregei, csudás laby-
rintokat formálva, messze be nyúlnak a föld alatt;
Badenbe a Häseli Lidércz barlangot, melly olly
sok formákban öltözött oszlopokat turt magában;
Krainba, a Magdaléna barlangját, melynek táto-
gató mélységét hosszú síkatorok s boltozatok
váltják fel; s más több ilyen barlangokat, mel-
lyeknek mindenikében más más módon gyakorlot-
ta mesterűjjait a Természet? Méltán ezek mellé
lehet tenni Hazánkknak edj igen nevezetes ritka-
ságát, az Agteleki barlangot, vagy az úgy neve-
zett Baradlát, melly amazoknak akár nagyságára,
akár belső formáltatásának sokféleségére nézve
nem enged; s ha amazokban meg elégedést lel
a figyelmes vándor, it sem kevés bámulással szem-
lélheti csudás műveit a természetnek, melly mint-
egy elrejtve a föld meghatalmazott birtokosá-
nak szemei elől, a setét üregek mellyiben új vi-
lágokat hoz elő. —

Hazánk ezen ritka barlangjának meg látása,
's a természet munkás erejéről való új esmeretek-
nek óhajtsa, már régóta czélomba lévén azt ez
esztendő őszi szakaszában néhány barátimmal vég-
re hajtottam. Ennek elő adása, mellyek az erről
való esmereteket néminémüképen nevelni ohajtom,
itt következik. —

Fekszik ez a barlang, Gömör és Torna Vár-
megyék határain, s öszveköttetésben van a mint
mondják, s könnyen meg is lehet engedni, a
Sziliczei edjes, de nagy öblü jeges barlangal.

Agte-

Agteleknek, melynek határába van, Geographiai szélessége $48^{\circ} 23' 5''$ hosszasa pedig $38^{\circ} 12'$. Mi estve felé értünk ki az utolsó útunkat határozó erdőből, 's azonnal szemünkbe tűnt, az ide már közel, velünk csak nem által ellenben fekvő kopasz hegy, melly magában zárja ezen földalatti labyrintot. Ezen hegy csekély magassággal bír, 's laposan el terült formája nem nyújt alkalmat nagy képzeletkre. A' több mellette fekvő magasabb hegyeknek sorából szinte egészen előre nyúlik, 's azokról meg is különbözteti magát, nem csak néminémű külön szakadása, hanem külső öltözte által is. Amazok ugyan is, noha sok el szórt nagy meszes köveket hordoznak hátokon, fákkal mindazáltal, ha mind ritkásan is, meg vagynak rakva; ez szinte csupa kőből formált, 's annál fogva majdnem tiszta kopasz oldalain, alig láttat kéthárom középszer nagyságú fákat lengeni. Imitt amott apró cserjéket lát az ember, mellyek a' hegynek béhorpadt hajlásait sűrűn befedik. A' hegynek eleje köfal módjára fel emelkedő sziklai által edj szép homloklapot ad, mellynek üreges hasadásai közül sűrű cserjék, 's már néhol jó nagy gallyakat bocsátó sokszor kórhadtt törzsökök bújnak ki. Balkézre edj előre nyúló, 's mintegy támasz oszlopot ábrázló szárnya a' hegynek, nagy és sűrű cserjével van prémezve. Jobbkézre a' hegy eleinek jó messze ki nyúló szikla-falai alatt, edjes nagy kőszikla darabok fekszenek a' hegy alatt lévő parton, 's cserjével vagynak körülveve. Ezen az oldalon, a' hegy közepivel edjforma arányban nyúlik el edj hosszú part, mellynek hátán végig fekszik Agtelek faluja. Felette ismét kopasz, távolabb magassabb, 's erdővel fedett hegyek emelkednek fel. Már magok ezen tárgyak szép kinézést nyújtottak távolról a' Baradlára, mellyet közlrol még több szépségekkel birni reménylettünk. —

A' hegy előtt mindenik oldalán jó messze terjedő, 's apró halmokat által futó, utóbb erdőkkel határos szántó földek fekszenek, mellyeken mi keresztül utazván, egyenesen a' hegynek szirtos arca elibe siettünk; nem azért hogy szándékunkat most mindjárt végre hajtsuk, mivel úgy is ez nap már arra elég idő nem lett volna, 's még több jó barátinknak le érkeztek után is várnunk kellett, hanem csak újság kívánásunk néminémű ki elégítése végett. — Szekerünket tehát a' hegy aljába meg állítván, a' barlang bé menetelének meg látására siettünk. A' már közellévő hegy előttünk állott most egész mivóltában, 's kellemetes tekintete igen gyönyörködtete bennünket. A' kinyúló hegy a' bé menetelnek helyénél, mintha egyszerre el vágódott volna, darabos fal médjára jelenik meg. Roppant nagyságú majd előre csüngő, majd hátra vonuló szöke szikla darabok, mellyeknek nyilási, 's csorbái közül sűrű cserje bokrok függöttek ki, tették a' Prospectnek fő vonásait. Nevelte ezeknek bájját, a' le felé haladó Nap, melly a' bérczek hátamegűl halványas arany mázzal öntötte be a' körülünk lévő tárgyakat, 's kedvesebb színt adott a' szirtokról lefüggő lomboknak, mellyek közt egy gyöngye szellő suhogott, 's felénk fuvallotta le sárga 's veres színnel játtzó leveleit. Felettek két vagy három halál jósoló kivik kóválygott. A' szikla-oldal előtt fekvő päsít-part tetejébe fel menván is, még semmit sem láttunk, mivel a' barlang száját szörnyű nagy szikla darabok takarták el. — A' Hegynek homlok lapját formálló kőszirtok, ennek szinte közepin egy szögletet formálnak az által, hogy edj szikla-fal előre ki nyúlik. Ezen szöglet előtt a' Föld be horpad, úgy hogy itt már lefelé kell menni, 's ekkor tűnik az embernek szemeibe legelőt a' barlangnak szája, mellyhez ismét bellyebb

kell edj kevésbé menni. — A' Nap már szinte el-
tűnni készülvén, a' barlangban nem láttunk egye-
bet setéttségnél. Alólról hives szellő fuwallott re-
ánk, 's vagy két denevér kiki reppent a' világra
felénk, melly edj kis borzadást okozott bennünk,
képzelvén előre ezeknek melly csend lakta világ-
jokat. Edj darabig még gyönyörködtünk, a' kö-
rül fekvő erdős környéknek tekintetiben, majd
meg a' bérczek ormain le csúszó Napnak le men-
tét szemléltük, melly még edj két sugárokat lő-
vellett a' szomszéd hegyek homlokára, 's végre
el rejtette magát szemeink elől. — E' szép tár-
gyakkal ez napra meg elégedvén a' faluba si-
ettünk, hogy éjszakai szállásunkról gondoskod-
junk.

Másnap jókor reggel el érkeztek a' szomszéd
faluban halt társaink, 's öröm lármájokkal minket
is fel vidítottak. Leg első gondunk az volt most
már, hogy jó vezetőre akadhassunk, de szeren-
csétlenségünkre a' rendes vezető, a' ki pedig leg-
jobban esméri a' meg nézésre méltó tárgyakat,
nem volt itthon; kénytelenek voltunk tehát edj
más embernek vezérlésére bízni magunkat, ki kü-
lömben ígérte, hogy szint olly hiven fogna szol-
gálni. El készülvén mindennel, különösen edj
pár szövétnekkal és sok gyertyákkal, jó kedvel
indúltunk a' föld-alatti útra. Az idő nem volt olly
szép mint tegnap, fellegekkel tarkálva lévén az
Ég, mellyek megül csak néha néha bukkant elő
a' Nap. — Mintegy tiz óra tájban meggyújtot-
tuk szövétnekeinket, 's e' mellett mindenikünk
edj edj gyertyával fel készülve útnak indúltunk.
A' Barlang torkolatja, csak nem edjforma 3—4
lábnyi szélességű, 's az allja aprós kő darabok-
kal hintve van, noha a' mennyre lehet ezek a'
két oldalra vagynak hanyva. Már edj két lépés-
nyire kezd a' barlang torkolatja fel felé emelked-

ni, 's kissebb nagyobb nyílásokat formálni. Utunk jó darabig lejtősen vitt lefelé, úgy hogy utóljára jó magasan láttzott hátunk megett a' barlang szája, melly osztán csak hamar el tűnt előlünk. Le érvén ezen lejtőről itt mindjárt egyenes földön, 's nagyobb részint jó úton mehettünk. Érzetük már ezen rövid haladásunk alatt, hogy a' levegő sokkal hivesebb a' külsőnél, de a' mellynek mértéklete osztán mindég egyforma maradott. Ezen háránt sikátor forma nyílás, itt azonnal edj meg lehetsz térű üregbe terjed el, de a' melyben azon kívül hogy egy tágas helyen állottunk, mellynek rendetlen kövekből álló falaiban új nyílások látszottak, semmi nevezetős nem tűnt szemeinkben. — Edjmást fel váltása az üregeknek ezentúl folyton folyva való volt, de a' mellyek leg többször csak más forma menetek által különböztek egymástól. Oldalt csak nem mindenütt le omlott iszonyú nagy köveknek halmai feküdtek, mellyeket sokszor körül kellett kerülnünk. Néhol az üregnek alacsony börtje közel ment el ezen kő halmok felett, majd meg hirtelen fel emelkedvén magas börtözathoz ment által. — Leg első, a' mi figyelmünket meg érdemlette, edj patakna árka volt, melly mindjárt a' barlang kezdetinél, a' rajta fel állított hidacska által jeleli ki magát. — Ebben rendszerint edj tiszta csermely szokott folydogálni, de a' melly mivel a' körül belől fekvő völgyekről leszivárgó esső viznek köszönheti nagyobb részint eredetét, sokszor ki szárad, mint most is; ekkor osztán csak imitt amott marad némelly jelensége a' patakna. — Edj szűk öblű üregben edj felette nagy ki terjedésű, 's lapos kő darab ajánlotta magát szemeinknek, mellyet a' vezető szavai szerint, ország-táblájának neveznek. Kormos földökkel borított lapja, tele van írva neveikkel. — Ezentúl már imitt amott láttuk a' csepe-

gő követ, apró csapokban ritkásan le csüggni, 's odébb odébb mindig több több mennyiségben, 's nagyobb formákban. Edj magassabb üregben pedig már, különös munkájára is akadtunk a csepegőkőnek, melyet a' rajta szembetünő, külömbkülömbfele gothusi figurákat ábrázló Kristályokról Zsidó-óltarnak neveztek-el a' lakosok. Ilyen nemű szép munkáira a' természetnek ezennel számosakra akadtunk. — Úgy tettett azomban, mint ha már itt minden élet meg szűnt volna. Halálos csend, és setéttség uralkodott mindenütt. Csak a' tartós életű béka jelentette néha magát szökdellése által, az üregeknek nyirkos gödreiben.

Rissebb nagyobb, de edjmással tágas nyílások által közös üregeken menvén által, egyszerre edj iszonyú nagy üregre akadtunk, mellynek magas boltjára csak homályosan süttött szövétnekeink világa. Ezen borzasztó tágas hely látása, Miltont juttatta eszemben, ki talám ilyen helyről vehetett alkalmat azon ideára, melly szerint a' Poklot el vesztett Paradicsomában így írja le:

A Dungeon horrible on all sides round
As one great furnace.

Par. lost. Book I. v. 64

„Edj irtozatos tömlöcz, kerekded
„Mintegy nagy kemence, minden oldalon.

E' magas gondolatokat szülő helyből, több csavargós utakonn mentünk elébb, mellyeknek hív le írását nehezen közölheti olyan, ki csak egyszer járt e' setét világban. — Mennél tovább haladtunk elébb, annál szebb alakokban öltözve lépett szemeink eleiben a' csepegő kö. Az üregek boltjai, már ottan ottan sűrűen voltak ellepve kö csapokkal. Oldalt 's előttünk szebbnél szebb munkái ál-

lottak a' természetnek, mellyek közzül nem tudta az ember, mellyikre függessze inkább szemeit. Az üregek allya néhol kődarabokkal hintett, másutt egészen csepegő kőből formált, mint az úgy nevezett virágos kertben, hol puszpáng allekat ábrázoló csavargós falacskákat láthatni. Leg többnyire pedig nyirkos, néha sárga, több helyeken fekete földel van bé fedve, és pedig néhol olly egyenlően, hogy kivált az úgy nevezett nagy Szalába széltiben lehet rajta tánczolni is, mellyet fáklyák világánál több izben cselekedtek a' mint mondják, az Agtelki Ifjak, sőt a' nagyobb számmal öszve gyűlt látogatók' vidám serge is; kik még ezen felül ágyú 's puska' lövésekkel is szokták magokat mulattatni, melly itt iszonyú nagy hangjával meg reszketteti a' barlang boltjait.

Jó távol be hatottunk már a' barlangban, midőn egyszerre, edj nagy hegy állotta utunkat, melly egymásra halmozott óriási nagy kővekből állott 's mellyen keresztül ment az előtt az út. Hallván a' vezetőtől, ki ezt Mória hegynek mondotta, hogy ennek tetején edj meg tekintésre méltó üreg van, mellyet a' benne lévő sokféle oszlopokról kis Paradicsomnak neveznek, én látni ohajtottam, de társaimat rá nem birhattam e' terhes útra. Szándékomat azomban meg változtatni nem akarván, gyertyám társaságába neki indultam magam egyedül, bizván a' vezető szavaiban, ki azt mondotta hogy célomra hamar el jutok. Társaim alól meg állottak. Új tárgyat látni ohajtásom nem vétette hamar észre velem, mi veszedelmes legyen útam e' meredek kő halmozta hegyen, 's csak akkor éreztem hogy fáradni kezdek, midőn már jó darabon meg másztam a' hegynek szörnyű kőveit. Gyertyámnak gyenge világa csak homályosan terjesztette fényét utamnak gigászi kő darabjaira, mellyek fekete színűek voltak, mint a'

Mekkai Káaba. Már jó darabig mentem fel, 's még sem láttam semmit 's nem is gondoltam, hogy még csak közepe körül vagyok. Társaimnak szavok, csak homályosan hallattzott, noha a' barlang' falai a' szónak hangját nagyon emelik. Vissza nézven reájok, szövetekeiknek világa nagyon meg kisebbedve 's távol, magok pedig törpéknek láttzotak. Meg borzadtam, hol vagyok; útamat mind az által folytattam, 's végre csak ugyan fel értem a' tetejébe, de már ekkor társaimat nem láthatam; a' tőlök fel jövő világ nagyon szűkön láttzott még edj kevéssé a' barlang' falain csillamlani. Önnön gyertyám igen gyengén oszlatta körültem a' setetséget, hamvát pedig el nem mertem venni, ne hogy életem veszedelmével kelljen vissza mennem. Még darabig kellett nagy köveken keresztül, lejtőssen befelé mennem, az előttem fekvő öbölbe; míg végre a' le irtt helyre el jutottam. Gyönyörködve néztem itt, ezen nehéz helyre rejtett kincseit a' barlangnak, a' sok formájú oszlopokat, 's álló képeket ábrázló darabokat, melyek itt sűrűen állottak egymás mellett, 's hasonlítottak edj le csonkázott erdőhöz. Társaimnak semmi nesztét nem hallottam. Körülöttem mély csend uralkodott. Itt 's ott cseppent le edj két kövér csepp vagy a' mélységben, vagy edj darab köre, mély sokszor különös visszhangot adott a' közelebb ki csúcsosodott kő lapokon. Ezen borzasztó setétséglakta paradicsom, 's a' körültem fekvő setét világnak mély halgatása, nem gyönyörködtete sokáig. — Azon fel emelkedett érzések, 's magas gondolatok helyett, melyek Brydonét az Aetna tetején annyira el foglalták, lábai alatt látván néma halgatásban feküdni a' természetnek egész pompáját; engemet ezen el zárt helynek szűk sphaerája, magamban szorított inkább vissza, 's annál nagyobb erővel ébresztette fel

bennem a' kül-természethez vonzó érzéseimet. Körül néztem még egyszer ide jövém tárgyait 's ezzel le siettem ez al-világi hegyről. Nem sokára hallottam társaim lármáját, melly kedves érzéseket okozott bennem, 's majd magok is, noha még távol, szemembe tűntek. Meg pillantván űk is engem a' sziklákon gyertyámmal le felé ereszkedni, örömmel kiabáltak felém 's hozzájuk leérvén olly szívesen fogadtak, mintha ezer veszedelmek között jöttem volna szerencsésen elő.

Vezetőnk innen ugyan csak ezen hegynék oldalán vezetett fel bennünket. Az út, a' mennyire a' rendetlenül egymásra halmozott nagy kövek engedték, igen meg van itt könnyítve, mivel lépcső formára vagynak el egyengetve a' kövek, 's oldalt fogódzók vagynak, mellyeknek nagy hasznát veszik az utazók, mivel a' lépcsők a' nedvesség miatt, melly résszerint a' kövek között szivárog ki, résszerint a' bółtozatról csepeg le; sárosok és síkamlók szoktak lenni. — Sokszor edj darab kő lábunk alól ki simúlván borzasztó robajjal omlott le az oldalt fekvő mélységben, mellynek tetején szövétnekünk világa csak homályosan ömlött el. Ezen különös hegyről le érvén, ismét nagy üregekre akadtunk, mellyekben új meg új munkáira akadtunk a' természetnek. — Az üregeknek bółtjai, kivált az oldal-falaknál sűrűen rakva vółtak csepegő-kő csapokkal, mellyek itt ott a' barlang alljára le futottak, 's számnélkül való termeteket állítottak elő, — mellyeket a' lakosok sokféleképpen neveztek el. — Így már edj kevésé fel emelt helyen, az előre nyúló bółtról le ereszkedő csepegő-kő oszlopok, edj régi ízlésű beszálló-széket ábrázolnak, mellyben az utazók mulattságból fel is szoktak állni. — Az út ezennel lassan lassan ismét felfelé kezdett emelkedni, a' Mória hegynék erre terjedő része miatt, mellyet

csak nem egészen megkerültünk. — Nevezetes ezen tájon az úgy nevezett Fejér-kő, már meszsére ragyogó fejérségéről, 's iszonyú keménységéről, mivel a' vezető szavai szerint, több erős karú emberek, haszontalan igyekeztek belőlle csak két darabot is törni. — Innen fellyebb lépdelvén ismét edj szép zugjára találtunk a' barlangnak, melyet a' vezető Királyi Palotának nevezett. — Valóban nem is lehetett álmélkodás nélkül látni a' nem magas bólozatot tartó külömb külömbféle oszlopokat, melyek néhol sűrű rendjeik által egész rejtek helyeket formáltak. Itten van azon kémény formalyuk is, mellyen le kellett ereszkedni az előtt, midőn a' Mória hegyen vitt keresztül az út. — Mutatott ezen rejtek helyben, vezetőnk edj patak-árkot is, melly most a' szárazság miatt kiapadott. — Edj szűk nyíláson belehetett nagy bajjal mászni azon kis üregben, mellynek oldalán edj más nyílásból leszokott a' patak omlani, 's ekkor látni lehetett a' pataknak egész folyását. Képzeltük melly szép lehet ez tavasszal, midőn a' bővmértékben leömlő víz, lerochan az üregben; 's itt új akadályra találván az üreg kivölgyelt, majd feldúzosodott alljában tjétékozva zuhog bellyebb melly útjában. — Van itt a' kö-alljnak edj repedésiben edj szép kis forrás is, melly valóban különös, mivel ez az egész hely fel van emelkedve.

Ezen szép helyből, edj ajtó nagyságú rejtek nyíláson kellett leereszkedni, hol ismét új világ nyílt szemeinknek. Nem győztük eléggé bámulni a' sokféle alakokban öltözött csepegő követ, melly felül a' bólozaton majd vastag csapokat, majd megöldalt földre lenyúló oszlopokat 's falakat formálva, másutt a' földről felemelkedő obeliskusokat ábrázolva tűnt szemünk eleiben. Néhol az öszve csoportozott csapok, hó-fejérségek

kel a' többiek között kiválva edj edj koronát formáltak a' báltozaton. Épségbe azonban ritka helyen vagynak a' csepegő könek ezen productumai, mivel a' szám nélkül itt járó utazók sokszor mulattságból is leszokták azokat tördelni, 's hajtingálni. — Sok helyeken pedig magoktól is leszakadnak a' már nagyra nevedett kö-esapok. — Innen van hogy többnyire minden nagyobb kiterjedésű helyen élet és romlás egyszer'smind láttatik a' figyelő lelket foglalatoskodtatni. — Itt edj alkató erőnek titkos munkája láttatik a' Föld kebléből felemelkedni, melly rendes oszlopaival edj régi rejtekes Gothus alkotmányt ábrázol; amott a' báltozatról leomlott nagy kö-darabok, 's ezeknek hézagai közt a' leszakadott csepegő kö darabjai hevernek, 's edj össze omlott épületnek dűledékeihez hasonlítanak.

Általában a' csepegő-kőnek, illy bészart alakokban elő állott darabjait, semmivel sem lehet jobban össze hasonlítani, mint a' víz omlásoknál elő állani szokott jég-szobrokkal, mellyek majd magány állásban, majd másokkal össze futva, száz fele formákban alkotott figurákat adnak elő, mellyeknek üregei közt mély mormolással csúszik alá a' jég fedél alól kiszabadult patak.

Edj meglehetősen tőrű üregben, azon oszlopra akadtunk, melly az egyenes földel bevont lapon szabadon áll, 's Országunk Nádor Ispányának emlékezetire szenteltetett, midőn 1806-ik esztendőben, ezen barlangot jelenlétével megtisztelni méltóztatott. Felső része, a' befelé menőkre néző oldalán megsimittatván, arra nagy betűkkel edj Chronogramma íratott, melly most is a' maga eredeti mivoltában áll. A' múlt esztendőben ugyan ezen helyen edj szép győzelmi kapu állított fel, fenyőfa gallyakból a' Ferdinánd Ő Fő Hercegsége tiszteletére, ki is tavalyi Magyar-

Országi útjában a' Baradlát is meglátogatni méltóztatott. Távolabb, a' barlang bellyebb részében, emlékezetire is, edj hasouló oszlop választott, ki de a' melly már több más szomszéd kövekkel áll össze köttetésben, 's ugyan csak esztendő számot jelentő deák emlék-írással felékesítettett.

A' mi figyelmünket a' sok különösségekkel rakott Üregeken át-vándorlásunkban a' többek felett magára vonta, edj második hegy volt, melly az éléhbenivel csak nem edjforma alkatású, de kisebb volt, 's mellyet vezetünk Hórebnek nevezett. Az út ennek is az oldalán vitt, 's lépcsőkkel és fogódzókkal volt itt is elkészítve. — Ezt megvizsgálni nem lévén már kedve senkinek közülünk, követtük ezen oldal útát, melly a' hegynek túlsó részén nagyon meredek volt. — Óldalt borzasztó mélységek feküdtek, mellyekben edj-nemmelly közzülünk, köveket gördített alá, mellyek edjik körül a' másokra csapódván, nagy hányódások után csendesedtek el. — Ezen hegy-óldali úton leereszkedvén, ismét más üreg nyílásra csavarodtunk. — Az üregeknek egymással való közlése az egész barlangon által, legtöbbször folyton folyva megy, de néhol szűk nyílásokon is kell a' következő üregben által menni. — Sokszor elő találtuk a' barlang elein kezdődő patak' fővenyes árkát is, mellyben néhol az össze gyűlt víz, edjedj kis tócskát formált, mellynek tiszta vizét, csak fáklyáinknak vissza vert világáról vehettük észre. Ez a' víz, ha kivált nagy eső esik oda ki, annyira megszokott nevekedeni, hogy egész üregeket el borít, 's ha ilyenkor valaki vólna oda be, könnyen oda szorúlhatna, 's veszedelembe lehetne. — A' barlangnak szebb darabjai közzül való az úgy nevezett nagy óltár is, melly roppant elő-lapjának ékes formáltatásával, 's kü-

lőmböző figuráival a' mesterkezeket is felül múlni láttatik. Edj helyen kellemetes meglepéssel mulattatott a' vezető bennünket, midőn épen egy szép helynek vi'ssgálásába foglalatoskodnánk, fellépván edj kö-halomra, hol edj széles csepegő-kő oszlop más mellék-oszlopokra támaszkodva, az alljtól egész a' tetőig emelkedik fel, ezeknek előre nyúló lapjait, edj más darab kövel kongatván, mivel azok a' körüllevő falak által is segítettve, néminémű harang csengéshez vető hangot adtak; a' minthogy ő ezt csak ugyan haragnak is nevezte. —

Ezen csepegő kövel nagy mértékben bíró üregeken által, tördeltük itt 's ott a' lefüggő kö-csapokat, mellyek közönségesen töredékenyek; a' vékonyabbakat szabadon lehet kézzel is tördelni, sőt a' vastagabbakat is edj kis megszorított erővel; más darab kö segedelmével pedig a' legvastagabbakat is meglehet csonkítani. Mennél nemesebb, tisztább azomban a' csepegő kö, annál keményebb öszveállású. A' barnásabb színű darabokból könnyebben lehet törni, de vagynak imitt amott czukor fehérségű oszlopok, mellyekből ha ki törni akar, sem erejét, sem béke-tűrését ne sajnálja. Illyen a' fellyebb említett fehér kö is. — Bámúlva néztünk edj más illy tisztált csepegő kö szobrot, melly mintha emberi kezek által állított volna fel, magánosan emelkedik fel edj üregnek közepén. Ragyogó fehér külsője 's középszerű fa-dereknyi vastagságával szép arányban lévő magassága különösen magára vonja a' szemet. Oldala nem sima, ha nem valamint a' több csepegő kö daraboké kigyós hajlással habzó, melly által, annál inkább foglalatoskodtatja a' gyönyörködő lelket. Vezetőnk szava szerint bizonyos nagy Uraság szembetűnő summát ígért azoknak, kik ezt kertinek ékességére onnan ki hozzák, de a'

mellynek jó móddal való kivivését a' barlangnak terhes útján sem a' esepegő kő nehézsége, sem ezzel öszve kötött töredékeny volta nem engedné. — Mennél nagyobb figyelemmel vizsgálja az ember a' barlangba lévő tárgyakat, annál szebbekre talál. Én edj felemelkedett kis téren, edj olly pyramis forma alkatmányra akadtam, mint a' hogy a' Római csinos kútföket, mellyek az építő mesterségnek mint meg annyi remekei, rajzolni szokták, 's mellyen szinte még a' köröskörül kibugyogó víz leömlését is láthatni. Másutt nagy álló képeket ábrázló formák leptek elő, mellyek hőszin fejjérségekkel 's a' világnak elszéledt sugarait csillám ragyogásokkal vissza adó öltözetjekkel bámulásra ragadtak. — Az illy szembetünő helyek többnyire mindenütt számtalan nevekkel vagynak tele írva, mellyeket az útasok oda felmetszettek. — Sok helyeken öldalt az öszve tódúlt csepegő kő falak által formált csavargós üregek közt, új nyílásokra, 's roppant barlangokra akadtunk, a' mellyekben való belépéstől eltévedéssel ijesztett a' vezető bennünket. Ilyenkör osztán megelégedtünk azzal, hogy belé kiáltottunk a' nagy üregben, melly rengő hangal zúditotta vissza reánk szavainkat. —

Átaljában a' mi utazó Karavánunk egész örömmel követte mindenütt a' vezetőt; 's a' fáradtságról, vagy megunatkozásról senki sem panaszkodott; sőt úgy tetszett mintha a' földi dolgokról elfelejtkezve mulatozott volna lelkünk a' Természetnek ezen elrejtett helyekben elő hozott mester-mívein. Ennél fogva meglepő volt, edj alacsonyabb üregben értünkkor a' vezetőnek azt jelentése, hogy a' barlang ezen ágának határát elértük. Ezen végső üreg semmi nevezetes tárgyal figyelmünket magára nem vonta, azon kívül, hogy köröskörül a' hol csak ollyas hely van, falai

feljegyzett nevekkal hemzsegnék. Akár merre forduljon a' vi'sgáló, szám nélkül való, 's külömb-külobmbféle nevek tűnnek a' szem eleibe. Különösen lehet olvasni sok helyen az 1808-ban erre keresztül ment, 's a' barlang megnézését is el nem mulató Muszka Tiszteknék neveit. Ferdinánd Ő Kir. Fő Hsege is a' múlt esztendőben egész eddig jött volt a' barlangnak megtekintésében, mellynek bizonyoságául az utolsó üregnek edjik oldalán is, edj világosabb helyen fel van jegyezve neve. Mi is feljegyzettük neveinket némelly még itt 's ott talált szűk helyekre, 's ezzel vissza felé fordultunk már külömben is végi felé járó szövétnekeink erre intvén bennünket. — Az egészet össze véve szólván, úgy láttzik, hogy a' Természet, mester újainak hámulásra méltó műveit, a' barlangnak közép üregeiben szórta volna el, 's a' két vég-rész mindég kevesebb kevesebb mértékben vett volna részt benne, úgy hogy a' vég pontoknál csak nem semmi jeleire sem találni azoknak. — Azomban a' barlang' üregei itt tellyességgel nem szűnnek meg. Edj nagy tö, mellynek tükre, a' fáklyák' világánál a' barlang' nyílásain keresztül csillámlik, megakadályoztatja az utazókat a' tovább menetelben. Ki tudja még ezen túl mi távolságra nyúlnak bé az üregek, a' föld' gyomrába, 's mi új csudákat rejtenek magokban?

Edj köz-föld falat körül kerülő út vitt belé az útba vissza, mellyen jöttünk. Vissza menet, meg annyi gyönyörrel néztük végig az egyszer által futott barlangokat. Én el-el maradtam ottan ottan társaimtól a' barlang falainak minémüségét vi'sgálni, 's úgy találtam hogy ezek is mind mészkőből állanak, de a' mellyet első tekintetre nem mutatnak, mivel külső felületek sárgás agyag forma mázzal van bévonva. — A' boltozat sok he-

Ilyen réteges kemény agyagból álló formát mutat, de ez is minden bizonnyal olyan természetű mint az oldal-falak. — Az egész barlangon keresztül, a' csepegő-kőnek több nemeit lehetne össze-szedni, mellyek közt edjik nemesebb a' másiknál. A' barlangnak falai, 's boltjai állanak a' leg alsóbb neméből a' csepegő-kőnek, 's ezután következnek a' le csepegés által elő állott darabok, mellyek közt különböző tisztaságúakra találni. Ezek közt a' leg alsóbb neműek mocskos sárga szín felülettel, a' leg tisztábbak pedig cukorfehérséggel bírnak, 's ezen utólsók ezen kívül ragyogó csil-lám külsőjökkel már távolról ki jelelik magokat a' több darabok között. Illy tiszta darabokra azonban nem mindenütt, 's a' csapok közt igen is ritkán akadni, mivel ezek többnyire az elsőbb neműek. Ha ketté töri az ember őket, törések ragyogó szálkás, 's láthatni hogy körkörös rétegű részekből állanak, mellyek ugyan azon edj darabba világos, meg sötét színűek. — Figyelemre méltó dolog az is, hogy többnyire, minden csap a' közepén csöves. — Igen szép látni ezen csapoknak formálódásokat. Elsőben hasonlók minden tekintetben edj lúd pennához, hasonló fejérek és üresek hanem gyenge össze állásuk. Külsőjök mindig nedves, melly által lassan lassan formálódnak a' rétegek; belső csöveken által is mindig foly a' kövé valandó nedv, 's ez által neveledik hosszaságok. Midőn már a' csap hosszásas, a' külső felületen le folyó nedv elebb fagy kövé, mintsem végig folyhatna, 's innen szarmazik kúp formájok. A' hol azonban a' nedv bő mértékben folyt az egymást eltoló nedv-mázak által kissébb 's nagyobb szobrok formálódnak, mellyek az alljat össze köttetesben vagynak. Ha a' boltozat igen magas, akkor az edj helyre bőv mértékben lecssepegő nedv által felálló oszlopok állnak elő az all-

jon, melyek a' legszembetűnőbbek, 's néhol magas sűgár termetekkel, igen szép látományt nyújtanak a' szemnek. Az ilyenek közt találni már a' legtisztább darabokra. Ez a' különös kö-nedv szembetűnő mennyiséggel sohol sem foly; csak itt ott hallani az üregek oldalán edjes lecepegeéseket, 's a' még egészen meg nem állapodott darabok oldalain lehet érezni lefolyását. Ugy látuk ennél fogva, hogy az itt elő állott remek darabjai a' formáló természetnek, sok esztendők', 's talám századok' munkái. Hogy ez azomban nem mely idő szakaszokban bővebb mértékben foly, igen lehetséges. Különös figyelmet érdemel az is, hogy a' csepegeő-kőnek fellyebb említett első kijövései, ha a' fáklya világa rájuk hatott, mint a' jég elolvadtak, a' régibb vékony darabok pedig elpattogtak 's porlódtak. — A' megállapodni kezdő csapoknak külső felületek sárgás mázzal vonódik be, 's az ilyenek többé keveset, vagy semmit sem nevelkednek, a' hogy láttatik, hanem mások búznak elő mellettük. — Bámúlva néztük még edjszer azon iszonyú kőszikla hegyeket is, melyeknek oldalain vitt útunk keresztül. Ugy láttuk mintha ezen hegynék gyomrában, mely a' barlangot rejti magában, valaha borzasztó változások történtek, 's az alól megnyílt mélységek öblit a' felülről leszakadt rettentő szikla darabok temették volna be. — Lehet sok helyeken is látni jeleit a' leszakadásoknak az üregek boltjain. Kijutásunkhoz nem messze edj oldal repedésben szép tiszta forrás lévén, abból mindnyájan ittunk. A' víz hideg 's jó, de kevéssé agyagás sós ízű volt. Mellette belyebb szokott folyni azon patak, mely már többször említődött, 's mely mikor el nem apad, edj más távolabb fekvő völgyön Jólsva-főnél szokott elő jönni. — Nem mentünk innen sokáig, midőn a' barlang száján betolódo világos-

ság

ság örömmel töltött be mindenkit közülünk, 's ha tudni 's látni vágyásunk olly vidám kedvre ragadott bennünket bementünkör, kétszeres mértékben öntötte el szívünket edj kedves érzés az élet adó világosság látására, kivált midőn ki értünkör az edjforma setét szín tárgyak helyett, szemeink előtt feküdt, a' természetnek edj kis szép színekkel járó Panorámája nem lehetett illy érzésekre nem fakadni:

Mi boldogság látni az Egek' kék bóltját,
'S a' messze terjedő tájas kellemeit;
Az érkező reggel rózsáit 's pompáját,
Az el tűnő Napnak fel lövelléseit?
Mi öröm szemlélni távol homályában
Bujdokló falukat, 's kékellő bérczeket?
Az el széledt nyáját a' lombok alljában,
'S a' mi mind ennél több látni embereket!

Azon kedves érzést melly ezen szempillantásban elfogott ismét Miltonnak eszembe jutása nevelte különösen, kinek érzékeny panaszát, mellyel a' Világossághoz irtt Hymnusában szemei világától 's egyszersmind a' Természetnek szép tárgyaitól való meg fosztódását kesergi, meg nem álhatom, hogy ide ne írjam, 's különösen azoknak kedvéért, kik az eredetinek hasonlithatatlán energiáját érzik, tulajdon szavaival is. — Így szól ő a' többek között:

— — Az esztendőkkal vissza térnek,
Annak szakaszi; de nem tér nékem vissza
A' nappal, vagy az éj' 's reggel' édes érkezése,
Vagy a' tavaszi virágnak 's nyári rózsának,
A' nyájaknak, a' csordáknak, 's az Isteni képű
embernek látása.

Hanem a' helyett felhő 's örökké tartó setétség

Vesz engem környül, az embereknek kedves társaságától.

El szakasztatva, 's az esméretnek szép könyve helyett;

Nekem edj tiszta fejér adódott, melyben

A' természet munkái rám nézve ki óltva, 's ki törölve vagynak,

'S a' bölcsességnek edj útja örökre bezáródott!
tulajdon szavai ezek:

— — Thus with the year

Seasons return; but not to me returns

Day, or the sweet approach of ev'n or morn,

Or sigh of vernal bloom, or summer's rose;

Or flocks or herds, or human face divine;

But cloudinstead, and ever during dark

Surrounds me, from the cheerful ways of men

Cut off, and for the book of Enowledge fair,

Presented with an universal blank

Of Nature's works, to me expung'd and ras'd;

And visdom at one entrance quite shut out.

Parad. lost. B. 111. v. 40—50

Három óra volt délután, mikor ezen alsó világból elő érkeztünk. — Meg jegyzésre méltó a' barlang útjáról, hogy az 1806-tól ólta jó és könnyen jár hass. Az előtt a' barlang külső szája olly szűk volt, hogy csak nem hason kel etett belé mászni, 's ennél fogva felette bajos, most pedig ajtónyi magasságú a' bemenetel, 's bátran lehet mindenütt járni. A' lemenetelnek alkalmatlan volta is felette meg könnyebbítetett, az által hogy a' külömben kő darabokkal borított helyeken, a' kövek két oldalra vagynak hányva. Le er vén pedig a' hosszú leereszkedőn, innen kezdve az útt mindenütt lapos és többnyire tiszta, 's ennél fogva minden alkalmatlanság nélkül való; nagy lehet tehát csudálni ha ottan ottan elő kelő As-

szonyságok is meg látogatják a' barlangot. Legalkalmatlanabbak az utak, a' többszer említett hegyeken, noha itt is a' mennyire lehetett lépcsők vagynak fogódzókkal csinálva. A' sokszor elő esavandó patakon pedig mindenütt hidak vagynak deszkából fel állítva. Mind ezeket ugyan a' barlangnak kivált az idő szakaszoknak különböző természet szerint igen is bőv mértékben ki szivárgó nedve el szokta emészteni, és pedig kevés idő alatt, de a' mellyeket a' gondos fel vigyázók, kivált nagy tekintetű látogatók találkoztakor, megszoktak újítani. Illyenkor osztán ki is szokták világosítani az egész barlangot, mellynél már szebb nézet nem lehet. Ekkor a' leg magashb bóltozatú üregek is egész mivóltokban jönnek elő a' setéségek kebléből, 's azt képzelné az ember, hogy valamely pompás Katakombák öblibe jár, midőn látja az itt 's ott égő gyertyák fényitől csillám öltözetbe ragyogó óltárokat, 's kép-szobrokat. Így történt ez a' két Királyi Herczegek itt jártokkor, kiknek Tek. Gömör Vgye mennél kevesebb alkalmatlansággal öszve kötve kívánta meg mutatni ezen föld-alatti birtokát.

Nevezetes még, és sokféle véleményekre alkalmat nyújtó jelenet a' barlangban az, hogy nem messze a' be menetelhez edj fekete földű üreg' allján, jó távolságra menő be nyomásokat mutatnak, mellyekről azt tartják hogy szekér-kerek nyomások volnának. Reá nézve az igaz, hogy tökéletesen olljak, mivel mindenütt egyforma három lábnyi távolságra vagynak. Townson Anglus Utazó is, ezen véleményt hihetőnek találja. Azomba az ő magyarázatja, mellyel ezen vélekedésnek hihető voltát támogatni igyekszik, nem helyben hagyható. Mert miért hoztak volna be, olly iszonyú terhes munkával a' mint Townson Úr mondja ezen mély rejtekben szekereket, nem láthatni,

annyival inkább mivel leg hitelesebben itt csak üldöztetett, vagy szerencsétlen emberek kerestek menedék helyet; kik inkább csak életek meg maradásairól gondoskodtak, 's kiknek sem módjok sem idejek nem lett volna, illy óriási munkának végben vitelére. Inkább elfogadható tehát a' Bartholomeides Úr vélekedése, melly szerint ezek csak taliga kerek nyomások, melyeket az itt bújdokló emberek széllyel szedve bé vihettek, 's azokon holmijeket edjik helyről a' másikra hordhatták. Noha így is igen különös dolog hogy azon nyomások, olly régtől fogva itt illyépségben meg maradnak, haneha azt veszi fel az ember, hogy azok a' puha 's azután kövé vált agyagba maradtak meg. —

A' vezető szavai szerint, ezen Barlangnak több ágai vagynak, mellyeknek megjárására az ő állatása szerint több napok kivántatnának. Mindjárt a' mint bé megy az ember a' barlangban jobb kézre esik az úgy nevezett csontház, balkézre edj sokkal nagyobb ág fekszik, mellybe már a' barlang bellyebb résziből lehet felmenni. Ezen ágba van a' denevér barlang, melyben ezen setéség lakosí bújdoklanak. A' mi illeti a' barlangnak meleg mértékletét, ez körül belől hétszer hidegebb mint a' külső levegője, a' mint az itt tett próbatételekből bizonyos. A' vízben még $\frac{1}{2}$ grádussal áll leljébb a' Reaumur meleg mérője, melly talám onnan származhatik mivel a' bellyebbről fel buzgó izzet még kevesebbé érdekelheti a' külső meleg, mint a' barlang levegőjét. — Nem kevés figyelemre méltó a' csepegő kőnek azon orvosi tulajdonsága is, hogy a' friss vágásokra, sőt más sebekre is vakartatva, 's kivált az első esetben eczetes ruhával borítva, minden más szereknél hamarább forraszt, 's gyógyít, — a' mellyet ugyan az ő meszes természetéből külömben is le-

het gyanítani. Az egész hogy ugyan is mészhézagokból állván, annak hézagai közül mész részecskékkel meg terhesebben szivárognak alá a nedvességek, melyek osztán a csepegő követ formálják.

Ezen barlangról több vélekedések forognak az emberek szájában de a melyet többnyire az e tájon lakóknak beszédjeiken, s más régi mende-mondákon épültek. Váltak is több nevezetességek, melyek erre alkalmat nyújtottak. Így már a Denevér-barlang, mely a bemenőnek balkézre esik köfállal volt régen elrekesztve a többtől, mellynek valami maradványát most is láthatni, sőt a múlt század közepe táján még szekrényeket s csizmákat is találtak volt ottan. Kétségen kívül való tehát, hogy itt az ellenséges időkben laktak volt. Hogy pedig épen ezen üreget választották ki az itt bújdoklók annak oka különösen az lehetett, hogy ezen üregben a bolytató edj repedésén által, friss levegő tolóthatott be. Most ezen barlang télen által nagy számú denevérek tanyája, honnan el is neveződött. A másik nevezetes barlang, a bemenőnek jobb kézre esik, s ezt csont-háznak nevezik az idevalók, azért mivel az allján nagy rakás ember csontok maradványai hevernek, nóha már nagy részint iszappal és földel betemetve. Erről a közönséges vélekedés az, hogy ezek a régi háborús időkben ide rejtkeztek, s utóbb éhség miatt meghóltaknak csontjai. De igen helyesen jegyzi meg Bartholomeides Úr a maga Gömör Vgyéről irtt derék munkájában, hogy az éhség miatt meghóltak nem edj rakásba, hanem inkább imitt amott szoktak elhúlni, a honnan leghihetőbb az, hogy a vagy pestisben, vagy ellenséges kezek által elveszett embereknek testeket, edj a hegynek lejtőjén különben is találtaték nyiláson ide behányták, ennél alkalmasabb Mauzoleumot úgy is azon célra nem találhatván:

A' mi a' barlangnak eredetét illeti, midőn az ember látja belől csak nem mindenütt a' nagy bomlásokat, 's a' leszakadásoknak nyilvános jeleit, lehetetlen nem azon vélekedéssel lenni, hogy ezen hegyeknek gyomrában egykor a' belső tűz melly különben is a' meszes hegyekben nem ritka dolog, nagy munkákat vitt végben. Nem újság az sem, hogy a' Földből egyszerre hegyek emelkednek fel, mellyeknek belső részek, illy által meg által üregelt marad, míg más változások nem történnek. Itt azonban a' leszakadásoknak jelei azt mutatják, hogy az hegy nem edyszerre vette eredetét az üregekkel. Barth. Ur azt állítja, hogy a' Baradla az előtt sokkal elebb kinyúlt az Agtelki mezőkön, 's ezt azzal igyekszik megmutatni, hogy a' barlang szája előtt fekvő völgy a' Baradla hérczével edjforma arányban nyúlik el, holott a' többi völgyeknek egészen ellenkező menetelek van; Továbbá, hogy az hegy a' bemenetelnél olyan mintha egyszerre el volna vágva; — 's ezen régi földindulás által megrázatatott 's elnyelt bércz maradványának tulajdonítja a' barlang szája előtt lévő halmot, 's az azon fekvő iszonyú nagy köveket is. Innen a' mai barlang lyuka, csak a' régi béomlott barlang' üresen maradt felső részei volna. —

Ezen Barlangnak, több számos megnézői közül *) nevezetes amaz Édes Hazánkról olly jó emlékezettel lévő derék Ánglus Townson, avagy csak annál fogva is, hogy munkájában ennek is edj szép leírását adta, mellyből a' barlangnak akkori állapotját is láthatni. Ennél fogva sokan reménylem örömmel veszik ezen leírásnak magyar világ eleibe lépését, melly az eredetiből öltöztetve itt következik:

*) Lásd a' Tud. Gyűjt. 1812. VI. Köt. I. go.

„Ez a' barlang a' közönséges vélekedés szerint több merföldekre kiterjed a' hegyek alatt, 's több napok kívántatnának az egésznek megnezésére. A' szája edj száz ötven labnyi magas meredek oldal' allján van edj tömött, réteg rendetlen meszkő-hegynek, melly keletre és nyugotra terjed el, nyugoti oldalán. Ezen bemenetel körül belől hat labnyi szélességű, de olly alacsony hogy jó formán lekellett hajlanom, hogy bemehessek. Edj kis távolságra meredeken mentem le, 's ekkor edj szörnyű magas bóltú üregben találtam magamat; ez különböző helyeken öszve kötetesben van, más barlangokkal és nyílásokkal, 's ezek ismét másokkal. Némellyek ezen üregek közül edjmás felett vagynak, mellyekben sok helyeken meg lehetős patakokhoz jutottam; edj nagy üregben vezetöm, nagy kő darabokból formált hegyen vezetett által, mellyek hihetőképén a' bóltozatról omlottak le: edj helyen edj keményhez hasonló lyukon kellett lemennem; 's ekkor edj üregben vezettettem, hol a' bóltozatról olly vastag csepegő kövek csüngöttek le mint a' derekam; másutt olly helyekre tetettem figyelmessé, hol az oldal falak, a' legkülönösbb Gothusi művek módjára voltak felékesítve. Nehol a' csepegő kövek, olly sűrűen voltak edjmáshoz szorúlva, hogy ha csak néhány suknyira elszakadtunk volna is edjmástól, könnyen elveszthettük volna edjmást. Itt megavúlt csepegő-kövek szakadtak le nem bírván önnön terheket, 's elszórva feküdtek az alljon, amott pedig edj születő csepegő kő bújt ki épen a' lételre. A' legkülönösbb üreg az volt, melly úgy tetszett mintha nem rég állott volna elő; az oldalak és különösen a' bólt, úgy láttzott, mintha csak mostanság váltak volna el, 's így volt ez hihetőképén is, mert én azt tartom, hogy nagyobb részi ezen üregeknek, a' kö-

szikláknak beomlása által származott ; sűrű és igen fehér csepegő kövek csak itt találtattak. Minekutánna három vagy négy óráig vándoroltam körülbelől ezen borzasztó setétségbe, 's elértem volna ezen üregeknek edjik arányban lévő végét, úgy gondoltam, ideje lesz ki menni, 's vezetőmnek intettem hogy térnénk vissza. Minekutánna a' mint mi gondoltuk, edj úton vissza térünk volna, edj helyen többé semmi kimenetelt nem találtunk, de a' vezető bizonyosnak tartotta, hogy nem tévedtünk el. Nekem úgy tetszett mintha merő azon sziklákat esmértem volna el, melyeket épen most hagytunk el, 's melyek tovább mentünket megakadályoztatták; de a' vezető vártig állította, hogy jó arányban van. Szerencsénkre felírtam volt a' puha agyagba nevemet, azon barlangnak allján, mely utunknak határa volt; látván ezt a' vezető, mintha a' villám járta volna keresztül, ide 's oda futott, 's nem tudta hol van, és mit kezdjen. Én biztattam, ne féljen, hanem inkább nyugodt szívvel igyekezzen bennünket ezen labirintból kifejtödztetni. Mint-hogy a' fa melyet lámpás gyanánt égettünk, már csak nem elfogyott, és mivel nekem eszembe nem jutott, mi közel legyünk a' másik vezetőhöz, kit oda felhagytunk, mivel fával meglévén terhelve, a' kőmény forma lyukon le nem jöhetett; sem pedig a' falubeli lakosok, kiknek tudtokkal lévén a' barlangban lételünk, minden bizonnyal elő vettek volna minden eszközöket segítségünkre, ha rendes szokáson túl maradtunk volna ki, magam sem kis nyughatatlanságban voltam szabadulásunk eránt, 's nem is ok nélkül; aludtak volna el fályáink soha innen ki nem tudtunk volna találni, sem pedig reményünk nem lehetett volna, ha vezetőnkkel valami történt volna, hogy bár mennyi világítóval is magunktól innen kiverekedjünk.

Minekutánna addig kószáltunk volna , míg már fáklyánk szinte elaluvó felben vólt, edj nagy csepegő köre akadtunk, mellyből megjegyzésre méltó fehérségeért, edj darabot mellette jártomha leütöttem. Vissza szedvén elmémben miként állottam, midön rá ütöttem, tüstént útba igazodtunk, 's egy kevéssé odább menvén , kiáltottunk a' másik vezetőnek, 's attól új fáklyákat vévén, 's így minden akadály nélkül folytattuk visszafelé utunkat. Illy tökéletes tévelygő kert, mint néhol ezen üregek, bizonyosan nincsen egyebűtt, hanem hasonló barlangokban; széles kinyílt menetelek egyszerre szoros lyukakká (cul de sacs) lettek, a' mi útunk pedig hol fel hol alatt, a' leg behonyoltabb üregelt munka közt (grotto-work) keresztül kasúl ment. Én erősen állítom, hogy ha valaki edj hóldnapra való világgal és élelemmel ki volna is készítve, nem volna képes innen kitalálni. (Most ezt nem lehetne állítani). A' barlang alljának földén, vezetőim nekem bizonyos benyomásokat mutattak, mellyek a' mint ők mondták, szekér kerekék nyomai vóltak. Én azt véltem, hogy egyszerre felfedeztem a' hibát, megmérvén a' két kerekék nyomainak távolságát különböző helyeken; de megcsalattattam; a' nyomak mindennütt egyenlő távolságra vóltak. Azt nem állíthatom, ha vallyon ezen nyomások, millyeket csak a' barlang elő részén tapasztaltam, valóban szekér nyomai legyenek é? Ha a' barlang szájának alljáról a' föld elhárítottatott, nem látok benne, semmi lehetetlenséget, hogy több emberek segédeme által ennyíre vitessen illyes valami. Tudni való, hogy ezen barlang a' háborús időkben rejtek helyül szolgált a' felénkeknek 's szerencsétleneknek, 's alkalmasbb rejtek helynek lenni már lehetetlen. — Én azt igen hihetőnek tartottam, hogy én vóltam az első Angoly utazó, a' ki ezen

szörnyű barlangot megvizsgálta, de Korabinszky Ur azt mondja (Lexicon von Ungarn. p. 6.) hogy az olly csudalkozásra méltó hosszaságú, hogy a' Londoni Királyi Társaságnak két tagjai, kik néhány esztendőkkel ez előtt a' társaság által Magyarországban küldettek; ennek 's más ritkaságoknak megvizsgálására, három napi bent maradások után sem tudták sem végit érni, sem pedig valami nyílásra akadni. —

Travels in Hungary with a short account of Vienna in the year 1793. By Robert Townson L. L. D. F. R. S. Edinb etc. etc. — Illustrated with a map and sixteen other copper-plates. — London Printed for G. G. and J. Robinson, Paternoster — Row 1797. 4-o Chap. XIII. pag. 313—317.

A. B. P.

II. L i t e r a t u r a.

A. H a z a i L i t e r a t u r a.

Az 1819-ik esztendei Tudományos Gyűjteménynek Altnézése, Foglalatja és az abban dolgozott T. T. Írók Feljegyzése, a' Magyar nyelv előmozdításának szükséges voltáról közbevetett némelly gondolatokkal, és a' Redactionnak Jelentésével együtt.

A' Magyar Literatura kifejtődését figyelmes szemmel tekintőnek örömmel 's biztató reménnyel telik el szive, midőn látja, hogy a' Nemzetnek Tudósabbai, Jobbai, számos Egyházi 's világi Nagyai a' Nemzeti Literaturának pirosuló haj-